

Posudek na dizertační práci Mgr. Marka Fajfra „Hledání současné výchovy“

Anna Hogenová

Máme před sebou pozoruhodnou práci s příhodným názvem „Hledání současné výchovy“. Text je opravdu obrazem současného bloudění na tomto poli společenského života. Akcentuje postmoderní diskurs se svou pluralitou názorů, pluralitou pravd, se svým téměř násilným imperativem, zakazujícím „mít“ jednu jedinou pravdu. Tento stav velmi dobře a přesně pochopil F. Nietzsche, o němž je známo, že je pokládán za filosofického otce postmoderní reflexe světa i sebe samých. „*Pravda je druh omylu, bez kterého nemůže živočišný druh člověka žít*“, říká Nietzsche na straně 343, v díle „Der Wille zur Macht“ (Leipzig 1939, Alfred Kroener Verlag).

Evropský nihilismus je název celé jedné kapitoly z tohoto pozoruhodného díla, z něhož nečerpá jen Derrida, jak je v této dizertaci zdůrazněno, ale nepřímo snad všichni postmoderní myslitelé; a to často přes jiné reflexe u jiných filosofů.

Ano, nacházíme se v pluralitě pravd, ovšem nad tím zůstává jediná pravda, a to tvrzení o pluralitě pravd. Tedy jinak řečeno, podstoupení od intence pravdy je jen zdánlivé a zdá se, je učiněno ve spěchu. Slovo modernita je v této dizertaci velmi často používáno, v podstatě se jedná o protenci liberálního pojetí současnosti, kdy je důležité jen to, co přinese budoucnost, tedy to, co je vlastně moderní. Dnes vidíme všude kolem sebe jen snahu nebýt pozadu, být moderní za každou cenu, být „in“. „Kdo chvíli stál, již stojí opodál“, zní nám v uších připomínka z minulého režimu. Jak se vše podobá, jak se vše vrací v kruzích, které jsou stále menší a menší.

Autor předložené práce nazývá intenci k pravdě a ke svobodě příběhem či příběhy, které mají své kořeny v osvícenství, v jeho důvěře v rozum. Pak si vzpomíná, že táž intence však dávala smysl celé antické filosofii. Přechází pak k pojmu neutrality, který by měl být podmínkou svobody a osobní pravdivosti v té které životní situaci. Akcentace privované ideje, kterou požaduje Liessmann ve vzdělávání, autor dizertace vysvětluje „úpadkem důvěryhodnosti velkých vyprávění“, o čemž hovoří především J. F. Lyotard. Kolega Fajfr vysvětluje fenomén deligitizace, problém fragmentarizace, technologizace, identity a

marginalizace. Všechny tyto problémy byly již dávno pojmenovány např. V Husserlově knize „Krise evropských věd a transcendentální fenomenologie“. Není to nic nového, na co přicházejí především francouzští postmoderní myslitelé, vycházejí ze strukturalismu, z novopozitivistického konceptu jazyka, volně z freudismu a také z fenomenologie, Nietzscheho neopomínaje. Tento druh myšlení je snahou po dosažení čistého počátku cestou Derridovy dekonstrukce, nového myšlení vnějšku z problematiky hranic atd.

Kapitola IV. je velmi pěknou kapitolou, je nejfilosofičtější a odpovídá bytostnému filosofickému zájmu autora. Jeho analýzy jsou přesvědčivé a velmi dobré. K některým konkrétním tvrzením: Na straně 41 autor hovoří o celku: „*Celek bývá často myšlen dvojnásobně zcela protichůdným způsobem: (1) jen jako nominalistická možnost označení vyšší roviny skutečnosti (obecnina), celek jako výsledek klasifikace, celek jako ryze praktický nástroj uchopování skutečnosti a nástroj komunikace: uzavřenost veškerosti světa, z které se dále postuluje její nutný přesah.*“ Není jasné, co zde autor rozumí pod pojmem „nominalistická možnost označení vyšší roviny skutečnosti (obecnina)“... zde je třeba si uvědomit, že nominalisté uznávají jen haecceitas, tj. podstatu, na kterou mohou ukázat prstem (digitálním způsobem, a proto chápou celky jen jako adice, jako množiny. Obecniny jsou jako podstaty pochopeny jen u realistů, nazývají se quidditas. Právě rozdíl mezi těmito dvěma podstatami, který je tolik důležitý pro pochopení středověkého myšlení se ukazuje v poslední době i v postmoderně, kdy se quidditas berou jako podstaty v hloubce, což podle postmoderních myslitelů není zcela v pořádku. Zatímco haecceitas se stávají singularitami par excellence, viz Barthes a jiní. Postmoderna nevystupuje tolik z dějin filosofie, jak si sami její představitelé myslí a označují se za novátory. Vše tu již bylo pod jiným obrazem, je třeba jen zopakovat ono starozákonné „nihil novum sub sole“. Celek bez marga, není předmětem, dá se pouze sdílet v napětí bytostného tázání, mimochodem tento celek bez marga je hlavním tématem Jana Patočky v jeho koncepci filosofie výchovy, která je výtečně vysvětlena v „Péči o duši I.“ (Praha: Oikumene 1996). Je trochu škoda, že tohoto filosofa kolega Fajfr nedoceníl, práci by to určitě prospělo. Na druhé straně je třeba přiznat autorovi předložené dizertace, že si plně uvědomuje, že postmoderní situace bez platnosti velkých příběhů potřebuje tázání jako svůj základ, což je doceněno právě pro oblast školství a vzdělávání. Autor dobře pochopil, že právě „večnivání“ možností do skutečností a skutečností do možností je terénem pro symboly, logistiku a redundantní obrazy, které otravují myšlení každého jednotlivého člověka v podobě reklam, televizních zpráv naprosto amplifikace informací, čemuž jsme dnes a denně vystaveni naprosto všichni. Ano, je to právě

rozkolísanost fenoménu skutečnosti, co způsobuje obrovský zmatek a pluralitu pravd. S tím přichází mravní relativismus a člověk se opravdu podobá „cikánu Evropy bez eschatonu, jak to krásně popsal Václav Bělohradský.

„Není nutné předpokládat, že jejich stanovisko vůči modernitě musí být absolutně odmítavé. Postmodernismus není popřením, ale spíše přepsáním modernity“, tento citát ze strany 62 by bylo třeba vysvětlit v obhajobě.

Stejně by bylo rozumné a potřebné vysvětlit : *„Dekonstrukce nezakládá další metafyziku“* s. 103. Jedná se o analýzu Derridovy filosofie. Co míní autor metafyzikou? Je třeba zde vysvětlit fenomén „dekonstrukce“ v rozlišení pojetí Derridy a autora samého. Tento poukaz je totiž velmi důležitý vzhledem k otázce obsažené v názvu této práce. Dekonstrukce je odpovědí na skryté otázky, které by bylo třeba najít a přesně vyslovit, pak teprve porozumíme, o co tu vlastně jde. Není třeba ani napovídat, že jisté společné znaky vykazuje dekonstrukce s transcendentální epoché u E. Husserla. *Mathesis singularis* je opět velmi důležitý fenomén, který by bylo dobré lépe vysvětlit právě jako kontrast k *mathesis universalis* v Leibnizově podání.

Každá dobrá práce přináší otázky, i tato dizertace nás k tázání vybízí. Doporučuji ji k obhajobě, vykazuje všechny znaky vědecké práce a filosofický přináší nové pohledy na výchovu a vzdělání.

V Praze dne 1. 5. 2013

prof. PhDr. Anna Hogenová, CSc.